

Noaptea 24-25 octombrie 1944

Manevră dublu învăluitoare a unităților din Corpul 6 Armată pentru cucerirea orașului Cărei. Orașul este atacat frontal cu Divizia a 9-a Infanterie și prin învăluire la sud și la nord cu Diviziile a 3-a și a 18-a, respectiv a 21-a Infanterie. Pe 25 octombrie, unitățile în subordinea corpului intră în orașul Cărei¹.

25 octombrie 1944

Armata a IV-a română încheie operațiunile pentru eliberarea completă a teritoriului național. „Campania din Ardeal” a fost „teatrul de luptă în care o parte din ostașii Armatei a 4-a au intrat în foc fără medici, fără ambulanțe, fără materiale sanitare și au plătit cu un mare număr de răniți (14.000 oameni)”²19.

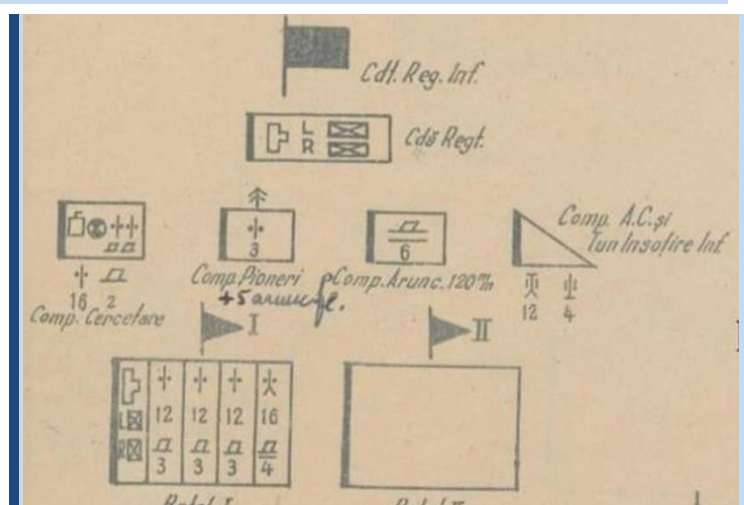
Situația de ordine și medalii [ofițeri, subofițeri, trupă] a Armatei a IV-a pentru fapte de arme dezrobirea Ardealului”: Pe data de 25 octombrie 1944 inamicul s-a retras. La ora 3.30 noaptea satul Ciumești a fost ocupat pentru ca două ore mai târziu să fie ocupat și satul Foeni. La ora 8.00 dimineața înaintarea a fost reluată pe direcția Berea- Ponovosul Nou-Cermei-Bela-Nyirpilis.

La ora 17.00 frontiera între România și Ungaria era trecută.

Divizia a 3-a Infanterie/C.6A trece frontiera „cu elan nepotolit” și continuă „să-și procure gloria și vitejia bătăndu-se la Nirbatory, Niswaswar, Ofereto și atingând în după amiaza zilei de 1 noiembrie 1944, Tisa.

Odată cu trecerea frontierei de stat, divizia a trecut la prima sa reorganizare. Cele două divizioane 6/15 și 15 artilerie au fost desființate, iar prin contopirea regimentelor 6 și 15 artilerie s-a format Regimentul 6 artilerie, organizat pe 3 divizioane (unul de tunuri, unul de obuziere și altul de aruncătoare calibru 120 ^/m). La divizie a apărut Bateria 3 artilerie anticar.

Regimentele de infanterie au rămas mai departe pe câte două batalioane, iar din subunitățile de regiment s-au desființat companiile de aruncătoare grele calibru 120 mm, care au trecut la artilerie, ca cel de-al treilea divizion. Batalioanele de infanterie din lipsă de efective, au rămas pe mai departe pe câte două companii pușcași și o companie de armament greu.

¹ A.N.V.R., *Veteranii pe drumul onoarei și jertfei* ..., p. 403.

² C.S.P.A.M.I. Pitești, fond Regimentul 1 Vânători, dosar nr. 785, fila 33

Totuși micile efective cu care au rămas regimentele de infanterie nu vor constitui nici o piedică, căci odată cu trecerea lor peste frontieră, în urma lor, la un interval de numai câteva zile de marș, trei noi batalioane formate din părțile sedentare ale regimentelor operative, mărșăluiau pe câmpiile Transilvaniei spre a completa pierderile suferite în perioada din dimineața de 26 august, până în seara de 25 octombrie 1944.

După tecerea Diviziei 3 Infanterie pe teritoriul Ungariei, o serie de militari rămân în țară la Centrul de Instrucție Mari Unități de Marș de la Zalău, pentru a pregăti noii recruți. Sergentul IONESCU T. Ion este încadrat în acest centru, însă la data de 29.11.1944 pleacă spre partea activă (nucleu) a regimentului pentru a completa pierderile însemnate pe care le suferise acesta.

Va fi încadrat ca și comandant de grupă de aruncătoare Brandt de 60 mm.

Deși în ordinea de bătaie este încadrat în compania 7, grupele de aruncătoare erau la dispoziția directă a comandantului regimentului care le trimitea în misiune alături de cele două batalioane în funcție de solicitările situației de luptă.

21 XI 1944

Scumpul Meu Bunnat
 astăzi fiind puțin liber m-am dus
 să-ți scriu câteva rânduri după
 noaptea și la această noapte m-am uitat la
 domnia părinților mei și am văzut
 că și din ea multe sănătăți și
 că și la întrecerile familiei de Dăbâc
 dragă cumnată totuși mămică
 s-au scris și mie despre Dăbâc cum
 primești plin cum m-am văzut
 aflându-mă cu toți mei dar de
 Dăbâc dragă iunie s-au scris
 primești cum m-am văzut și cum
 se mai află în prezent și cum
 mai făcuse în secolul trecut
 care la oră în timpul când
 stău cu toți sunt curioși
 să stău și cu vârstă la mui
 și toate sunt cum am văzut
 despre mine cum sunt sănătoși
 și sunt cu ionel al nostru
 și totuși până cum m-am
 făcuse mui

Marșul începe pe data de 29.11.1944 și este introdus în ordinea de bătaie a Regimentului 1 Vânători, Compania 7 la data de 10.12.1944.

10-12 decembrie 1944

În ofensiva declanșată de Armata a IV-a pe Valea Hernadului (10 decembrie, ora 10.00)³, Divizia a 3-a Infanterie a avut misiunea să atace a localitățile Hălmaj și Felsokászmark.

Ostași români în luptele din valea Hernádului

În deschiderea operațiunii, unități din compunerea diviziei cuceresc Hegyfarc tn. și gara Hălmaj, însă inamicul contraatacă și reocupă gara Hălmaj (ora 17.00). Luptele continuă în ziua următoare (11 decembrie) când este recucerită gara Hălmaj, nu și satul Hălmaj unde inamicul rezistă și reacționează cu foc de aruncătoare și lovituri de artilerie (ora 10.00).

Regimentul 1 Vânători intră în satul Csobad și ocupă gara, lasă acolo o companie pentru siguranță și, la ordinul comandantului diviziei, trimite două companii în sprijinul Regimentului 4 Dorobanți care manevra pe la nord satul Hălmaj (12 decembrie).

În sectorul satului Hălmaj, Regimentele 4 și 30 Dorobanți au respins două contraatacuri inamice (orele 2.45 și 4.00). Întărit cu un batalion din 1 Vânători [B.I], Regimentul 4 Dorobanți reface podul distrus de nemți și execută asaltul final asupra satului Hălmaj (ora 14.15). Localitatea este fixată de front cu un batalion [B.2] și manevrată pe flancuri cu două batalioane luate de la celelalte două regimente [R. IV și 30D].

Două companii de vânători și un batalion de dorobanți (B.I) declanșează atacul de flancuri asupra satului Hălmaj. Dorobanții înaintează greu iar vânătorii sunt oprîți de artileria grea a inamicului instalată pe calea ferată. Divizia insistă pe necesitatea cuceririi satului și împinge în față Batalionul 2 din 4 Dorobanți care pătrunde în sat, ocupă cimitirul, școala, clădirile din apropiere și capturează 60 de prizonieri. Cele două companii de vânători progresează și iau în stăpânire câteva clădiri și moara din sat.

În atacul împotriva satului Alsokászmark (12 decembrie), Regimentul 30 Dorobanți a pătruns cu primele elemente până la biserica din sat, unde lupta a devenit extrem de aprigă, cu încheștări corp la corp. O trupă inamică de forța unui pluton este lăsată să penetreze dispozitivul Batalionului 1 și capturată în întregime (ora 22.40). Pentru reușita sa, regimentul a fost citat prin

³ D.I.M.P.R., 26 octombrie 1944-15 ianuarie 1945, Editura Militară, București, 1985, p. 172.

ordin de zi pe divizie nr. 120 din 20 decembrie.

Pentru operațiunile din 12 septembrie de la Hălmaș au mai fost citate Batalioanele 1 și 2 din Regimentul 4 Dorobanți și Batalionul 1 din 1 Vânători care, „ (...)printr-un atac vijelios, cu lupte corp la corp, la baionetă și grenadă, din casă în casă” au acționat pentru cucerirea satului Hălmaș «nod important de comunicații, dominat la Est și Vest de înălțimi, călare chiar pe Lunca Hemadului și prevăzut cu un canal de 2 metri adâncime, obstacol natural în calea atacatorului, puternic organizat și apărat de inamic, bastionul și cheia de boltă a apărării inamice»”. Bătălia pentru satul Hălmaș a fost „(...) una dintre operațiile cele mai grele, dar și mai glorioase ale Diviziei 3 (1-12 decembrie). Cu un dispozitiv al infanteriei și artileriei complet descoperit, dominat și învăluit de înălțimile din jur, sub vederile și focul continuu al inamicului, într-un teren mocirlos cu bălți și mlaștini în care mustește apa făcând imposibilă orice îngropare în adâncime a dispozitivului, pe ploaie și frig, atacul este dus la bun sfârșit numai datorită bravurii, tenacității și voinței ferme a ofițerilor, subofițerilor și trupe”.

Au mai fost citați comandanții implicați în operațiune [It.col. Popescu Anton/RAD., mr.Elian Petre/R.IV.] și ofițerii subordonați [cpt.Tomiuc Nicolae, cpt. Drăguț Dumitru/RAD.; cpt.Iorga Ilie/R.IV.].

În urma confruntării au fost capturați 139 prizonieri maghiari și unul german. Prada de război: un tun anticar, două aruncătoare mici, o mitralieră germană, o mitralieră maghiară, șase căruțe cu cai. Pierderi proprii: 9 morți, 35 răniți, 3 dispăruți⁴. Bilanț: au fost eliberate localitățile Alsokaszmark, Felsokaszmark și Hălmaș sunt eliberate⁵.

Luptele duse în zona Halmaj sunt descrise detaliat și în cadrul Capitolului Sub faldurile drapelului Diviziei 3 infanterie în luptele din zona Halmaj semnat de General- locotenent (r) ION DUMITRIU Colonel (r) IONEL BALABAN, publicat în cartea ÎN PRIMELE LINII DE FOC, Editura militară, București 1981.

La începutul lunii decembrie 1944, ținând seama de succesele trupelor române din ultimele zile ale ofensivei dezlănțuite la 23 noiembrie, ca și de unele informații cu privire la o retragere a forțelor principale ale inamicului de la vest de Hernad, Armata 4 română a primit ordin să-și extindă din nou flancul sting și să continue ofensiva spre frontiera ungaro-slovacă, cu efortul în lungul șoselei de pe valea Hernadului. În acest scop Armata 4 română a fost obligată să execute noi remanieri în dispozitivul său ofensiv, iar Corpul 6 armată a primit misiunea să acționeze cu diviziile 3 și 18 infanterie pe direcția loviturii principale, pentru a pune stăpânire pe zona localității Csobad.

În urmărirea ce a avut loc în dimineața zilei de 2 decembrie pe direcția generală Gesztely, Aszalo, Halmaj, unitățile Diviziei 3 Infanterie au luat din nou contact cu inamicul și după noi acțiuni de luptă, trupele hortisto-hitleriste au reușit să oprească atacul nostru în fața unei poziții de apărare organizată din timp pe aliniamentul general Halmaj-Kaszmark.

Terenul era deosebit de greu de străbătut, atât din cauza desfundării în urma ploilor abundente din ultima vreme, cât și a zăpezii, căzută recent și a pământului clisos care se lipea de bocanci și de roțile materialului de artilerie.

Divizia 3 Infanterie se găsea cu Regimentul 4 Dorobanți la est de canalul de irigații Barsonyos, cu ambele batalioane în linie, la circa 1,5 km sud Halmaj, având în sprijin divizionul 3 de aruncătoare de 120 mm (Regimentul 6 Artilerie) care își avea raionul bateriilor de tragere la circa 3 km nord de localitatea Aszalo. Regimentul 1 vânători, care acționa la stînga Regimentului 4 dorobanți, se afla la vest de canalul de irigații, iar Regimentul 30 dorobanți, păstrat în rezerva diviziei, fusese grupat în zona satului Aszalo.

În cursul acțiunilor din ziua de 2 decembrie, infanteria diviziei fusese sprijinită numai de către divizionul de aruncătoare. La căderea nopții intrase în dispozitiv și divizionul de tunuri al Regimentului 6 Artilerie, repartizat în sprijinul direct al Regimentului 1 Vânători, iar ceva mai târziu a sosit și divizionul de obuziere care a constituit gruparea de ansamblu a diviziei. Tot în cursul nopții divizia a mai primit ca întărire un divizion din Regimentul 35 Artilerie, care a fost repartizat, de asemenea, în sprijinul Regimentului 1 Vânători.

Cu toate atacurile repetate executate de unitățile Diviziei 3 infanterie în cursul zilei de 2

⁴ Leonida Loghin, *Mesajul patriotic al unor ordine de zi*, Editura Militară, București, 1980, p. 100.

⁵ Colonel Gheorghe Romanescu, colonel Leonida Loghin, *op. cit.*, p.151.

decembrie, nu s-a putut înregistra decât un foarte mic câștig de teren.

În dimineața următoare, după o scurtă pregătire de artilerie, divizia a trecut din nou la atac, dar cu tot avântul infanteriei și sprijinul masiv de foc al artileriei nu s-a putut înainta decât 500—600 m, din cauza masivității focului inamic de toate armele.

Ultimele încercări de rupere a dispozitivului de apărare al inamicului, făcute în cursul zilei de 3 decembrie de către regimentele 1 vânători și 4 dorobanți, în direcția localității Halmaj, s-au soldat doar cu un succes limitat al batalionului 2, din Regimentul 4 dorobanți, comandat de căpitanul Nicolae Tomiuc. Subunitatea a reușit să se apropie la circa 600 m de gara din marginea de sud a satului, după care a fost oprită.

Inamicul, puternic organizat pe sat și protejat de canalul principal de irigații care înconjura localitatea spre sud și est, sancționa cu focul său năprasnic orice mișcare a trupelor noastre. Când el reușea să oprească înaintarea infanteriei noastre, trecea la reacțiuni asupra artileriei, lovind-o prin trageri masive de contrabaterie. Cel mai greu a fost lovit divizionul nostru de aruncătoare, atât în raionul punctelor de observare, cât și al pozițiilor de tragere, fapt ce a făcut să piardă aproape 20 de luptători, iar alții să fie răniți. Era evident că inamicul masase aici forțe puternice pentru a împiedica pătrunderea trupelor româno-sovietice prin depresiunea Miskolc, acțiune ce ar fi condus la ruperea joncțiunii operative a hitleriștilor dintre masivele Hegyalja și Biikk.

La căderea întinericului, Divizia 3 infanterie se găsea cu ambele batalioane ale Regimentului 4 dorobanți, de la flancul drept, la sud de satul Halmaj, la circa 600 de metri de liziera satului, iar vânătorii, cu primul batalion, erau pe latura de vest a localității și cu al doilea înapoi, la câteva sute de metri. Regimentul 30 dorobanți rămăsese în eșalonul al doilea. Grosul forțelor diviziei gravita spre flancul drept, unde, cu puțin timp înainte de lăsarea serii, inamicul lansase un contraatac asupra dreptei Regimentului 4 Dorobanți, rămas însă fără rezultat. În vederea desfășurării cu succes a luptelor, divizia a hotărât să introducă în prima linie, la stânga vânătorilor, și Regimentul 30 dorobanți, căruia i s-a repartizat, pentru sprijin direct, divizionul 3 aruncătoare. Totodată a fost necesar să schimbe poziția și divizionul 1 tunuri. Modificarea dispozitivului de artilerie implica numeroase recunoașteri și mișcări de grupuri de comandă și guri de foc. Pentru a înșela vigilența inamicului pe timpul efectuării unor astfel de operații s-a folosit un procedeu ingenios și mai puțin obișnuit. Astfel, după stabilirea punctelor de comandă, a punctelor de observare și a amplasamentelor bateriilor de tragere, s-a trecut la introducerea eșalonată în poziții a gurilor de foc, realizându-se astfel pe nesimțite noul dispozitiv.

În dimineața de 4 decembrie, la ora 6, dispozitivul de ofensivă al diviziei se prezenta astfel : batalioanele 1 și 2 ale Regimentului 4 dorobanți, în primul eșalon, avînd în sprijin direct divizioanele 1 (tunuri) și 2 (obuziere) din Regimentul 6 artilerie, sub comanda maiorului Constantin Dinescu (care sprijinea și batalionul de vânători). Urma apoi batalionul 2 din Regimentul 1 Vânători, instalat între colțul de sud-vest al satului Halmaj și șosea, iar, în continuare. Regimentul 30 dorobanți, care era susținut cu foc de divizionul 3 aruncătoare.

Între Halmaj și Asztalo, înapoia celor 5 batalioane din contact cu inamicul, se afla batalionul 1 Vânători, grupul de cercetare și două baterii antitanc, constituind rezerva diviziei.

Prin modificările dispozitivului de luptă, pe timpul nopții, forțele noastre principale gravitau, de astă dată, la vest de canalul de irigații, incluzând comunicațiile (rutieră și de cale ferată) din lungul văii Hernadului.

Devenise o practică, în cadrul diviziei, ca trecerea la atac să se facă prin surprindere, fără pregătire de artilerie, și cu punctele de comandă și observare împinse în dispozitivul infanteriei, realizându-se astfel excelente posibilități de legătură între infanterie și artilerie și de observare asupra cîmpului de luptă. Așa s-a procedat și acum. Debușarea la atac a celor cinci batalioane de infanterie s-a produs simultan. După ce s-a înaintat câteva sute de metri, un foc năprasnic a oprit linia noastră de trăgători mai întîi în sectorul din fața satului Halmaj, apoi, la scurt timp, pe întreaga fâșie de ofensivă a diviziei.

După mai multe încercări, numai batalionul 2 din Regimentul 4 dorobanți a ajuns ceva mai avansat, fiind oprit apoi și el pe linia primelor case de la marginea sudică a satului Halmaj și stația

de cale ferată.

Focul cel mai puternic al artileriei dușmane a fost masat în zona fermei de la cota 124 (3 km nord Aszalo), acolo unde se aflase, în ajun, raionul bateriilor de tragere ale divizionului 3 aruncătoare. Se înțelege că efectul a fost nul, întrucât inamicul nu sesizase schimbarea de poziție a aruncătoarelor noastre. Meritul revenea întregului personal al divizionului, care efectuase schimbarea de poziție în cea mai perfectă ordine și disciplină, în cel mai strict secret.

Înainte de lăsarea seriei, după o ultimă încercare de atac, întreaga divizie a fost nevoită să treacă la apărare și să renunțe, pentru scurt timp, la ofensivă, până la completarea stocului de muniții și obținerea de noi informații.

În acțiunile de cercetare prin luptă, organizate de fiecare regiment în fâșia lui de apărare, în perioada 5-10 decembrie, fuseseră semnalate, pe fâșia întâi a apărării inamicului, numai trupe din Divizia 15 infanterie hitleristă. Către nord și nord-vest de satul Halmaj fuseseră semnalate și subunități de tancuri, câteva baterii de artilerie, intrate recent în dispozitiv, iar în adâncimea apărării, pe lângă trupele hitleriste, își făcuse apariția multă infanterie și artilerie hortistă.

Ceea ce dădea tărie apărării dușmane din localitatea Halmaj era, așa cum s-a mai arătat, canalul de irigații, asemănător unui șanț antitanc, cu un volum de apă de 4 m adâncime și tot atâția lățime. Și pentru că acest canal ridica foarte multe probleme în vederea reluării ofensivei, Regimentul 4 dorobanți a fost obligat să-și pregătească punți, cu ajutorul cărora să poată trece, inițial, la acțiuni de cercetare.

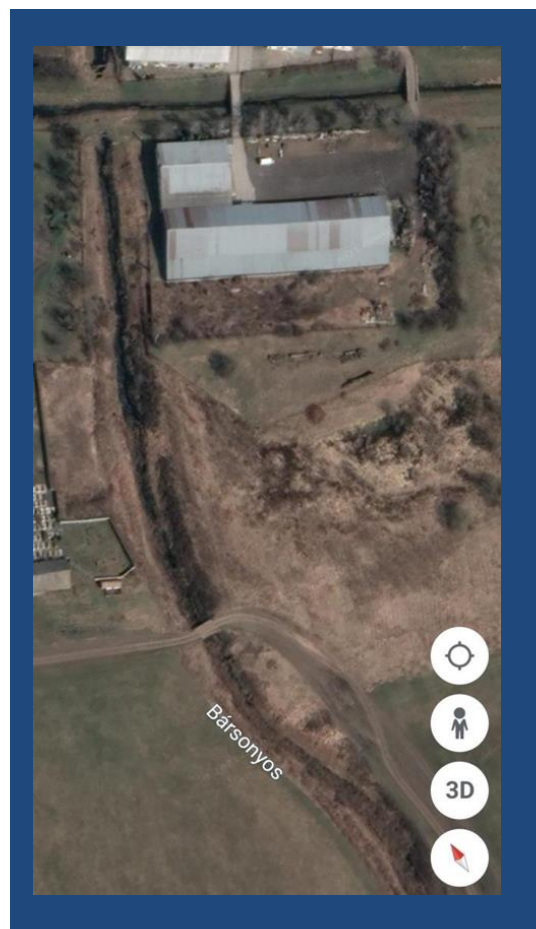
Timp de 5 zile de lupte în apărare, activitatea cea mai intensă a revenit pionierilor de la regimente și divizie. Aceștia au trebuit să întărească sistemul de apărare cu diferite obstacole, în primul rând cu câmpul de mine antitanc și contra infanteriei, apoi cu numeroase baricade în lungul șoselei principale, supravegheate de mici grupe de vânători de tancuri.

Bateriile de artilerie antitanc divizionare au organizat, de asemenea, câteva aliniamente antitanc în lungul aceleiași șosele, pentru a preveni un eventual atac inamic cu tancuri. La rândul lor, transmisioniștii au trecut la verificarea, dublarea și îngroparea circuitelor telefonice, precum și la organizarea legăturii radio, cu chei, coduri, pe multiple lungimi de undă.

În cursul fiecărei nopți regimentele de infanterie organizau, pe rând, la fiecare batalion, câte o acțiune de cercetare prin luptă sau câte o incursiune în adâncimea apărării dușmane, cu subunități de valoarea unui pluton. Aceste acțiuni, întreprinse noapte de noapte, au determinat pe inamic să se mențină în gardă, fără a mai încerca riposte ofensive la lumina zilei. Numai batalionul 2 din Regimentul 4 dorobanți, care era mai avansat decât celelalte subunități, a fost hărțuit cam în permanență.

Artileria, obligată să facă severe economii de muniții, până la restabilirea aprovizionărilor, nu intervenea decât în cazuri cu totul excepționale. În ceea ce privește artileria inamică, deși a fost foarte activă, ea n-a avut o eficacitate deosebită. Măsurile luate de noi pentru evitarea circulației în zonele expuse vederii sau prin anumite puncte obligate de trecere au redus substanțial pierderile.

Pentru trupele Diviziei 3 Infanterie, această scurtă perioadă de apărare a avut un efect salutar, prin aceea că, pe de o parte, a contribuit la refacerea forțelor fizice ale luptătorilor, iar, pe de alta, a permis îmbunătățirea efectivelor micilor subunități grupe și plutoane prin reumplerea de la formațiile de servicii.

În seara de 9 decembrie 1944, trupele române din zonă au primit noi misiuni de luptă. În linii mari. Armata 4 română urma să reia ofensiva în dimineața zilei de 10 decembrie, cu lovitura principală pe direcția Legyesbenye-Fancsal, pentru a cuceri, într-o primă fază, aliniamentul Csobad (5 km nord Halmaj) - Ragaby, iar în faza următoare aliniamentul Encs-Fancsal (8 km nord-est Csobad). În cadrul acestei misiuni. Corpul 6 armată, cu cele trei divizii ale sale (3, 6 și 18 infanterie) urma să acționeze, în continuare, la flancul stâng al Armatei 4, în cooperare la stânga cu un corp de armată sovietic, în compunerea căruia intrase, temporar, și Divizia 11 infanterie română. În cadrul Corpului 6 armată. Divizia 3 infanterie a primit misiunea să reia atacul de pe aliniamentul din contact, dând lovitura principală în lungul crestei de la est de șoseaua Alsokaszmark-Detek, pentru a elibera mai întâi satul Alsokaszmark și botul de deal de la sud-est de acesta, împreună cu localitatea Halmaj, iar ulterior, aliniamentul Csobad-Szaran-Szerancs.

Noua misiune ce revenea Diviziei 3 infanterie era foarte importantă. Atacul său se înscria în lovitura principală a armatei și corpului de armată. Pentru reușita acțiunii se repartizase ca întărire și Regimentul 21 Artilerie al Diviziei 11 Infanterie.

La rândul lor, regimentele aveau de îndeplinit misiuni foarte dificile. Astfel, Regimentul 30 Dorobanți (stânga) cu divizioanele de aruncătoare din regimentele 6 și 21 artilerie, constituind gruparea sa de sprijin direct, avea să ducă greul luptei, trebuind să atace pe direcția de efort a diviziei, cu ambele batalioane în linie și, printr-o acțiune viguroasă, să cucerească câteva înălțimi și să elibereze localitatea Alsokaszmark. Regimentul 1 vânători (centru), cu divizionul de tunuri din Regimentul 21 Artilerie, urma să atace în lungul șoselei Szikszo-Csobad, în cooperare cu ambele regimente de dorobanți. Regimentul 4 dorobanți (dreapta), cu divizionul de tunuri din Regimentul 6 artilerie, avea misiunea să atace pe direcția satului Halmaj, pentru a elibera inițial gara și colțul de nord-vest al satului; ulterior, fixând inamicul pe sat, cu o parte din forțe, pe măsura progresiunii regimentelor de dorobanți, să treacă la asaltarea și eliberarea localității Halmaj.

Pentru a asigura o puternică manevră de foc, gruparea de artilerie a diviziei a fost constituită din divizioanele de obuziere ale Regimentelor 6 și 21 artilerie.

După o noapte întreagă de pregătire, toți comandanții - până la grupă inclusive — își cunoșteau, în detaliu, cele ce aveau de executat.

Între timp formațiunile de servicii completaseră muniția necesară, iar pionierii deminaseră axul principal de comunicații, ce fusese barat în noaptea de 4 spre 5 decembrie, astfel încât dimineața de 10 decembrie 1944 găsea Divizia 3 infanterie gata de atac. Se aștepta numai comunicarea „orei semnalul de debarasare la atac.

-va urma -